

Hymn do Bałtyku (1919)

Opracowanie historyczno-literackie

Hymn do Bałtyku (1919)

muzyka: Feliks Nowowiejski

słowa: Stanisław Rybka

„Hymn do Bałtyku”, to polska pieśń hymniczna ze słowami Stanisława Rybki¹ do muzyki Feliksa Nowowiejskiego². Jedna z najważniejszych pieśni polskiej Marynarki Wojennej. Utwór powstał w 1919 roku.

Nota historyczna

Kiedy w 1918 roku Polska odzyskiwała niepodległość, kwestię dostępu do Bałtyku uważano za strategicznie ważną dla przetrwania odradzającego się państwa. Oczywistym było, że niezależnie od tego jak będzie wyglądała nasza morską granicą potrzebną będzie siła zbrojna, która ją zabezpieczy.

Dlatego pierwsze działania tworzące zręby polskiej Marynarki Wojennej podjęto jeszcze zanim w ogóle oficjalnie ogłoszono odrodzenie Rzeczypospolitej. Już 3 listopada w Krakowie pułkownik Bolesław Roja³ wydał kapitanowi Władysławowi Nawrockiemu rozkaz przejęcia jednostek austro – węgierskiej Flotyli Wiślanej. Utworzono z nich pierwszą po rozbiorach jednostkę polskiej Marynarki Wojennej – Flotyllę Wiślaną. W dnia 8-10 listopada 1918 roku pułkownik Bogumił Nowotny⁴ wraz z grupą polskich marynarzy służących dotąd we flotach zaborców przejął jednostki niemieckiej Flotyli Wiślanej. Kilka dni później oficjalnymi rozkazami

*Torpedowiec ORP „Krakowiak”.
Źródło: Narodowe Archiwum
Cyfrowe*

¹ Stanisław Rybka (1884-1937), oficer Powstania Wielkopolskiego, autor powieści i wierszy patriotycznych.

² Feliks Nowowiejski (ur.7 lutego 1877 w Barczewie, zm.18 stycznia 1946 w Poznaniu) – polski kompozytor późnoromantyczny, dyrygent, pedagog, organista-wirtuoz, organizator życia muzycznego, szambelan papieski. Twórca melodii „Roty” („Nie rzucim ziemi skąd nasz ród”). [Strona Feliks Nowowiejski](#), [Artykuł na Culture](#), [Strona na Wikipedii](#)

³ Bolesław Wincenty Roja (ur.4 kwietnia 1876 w Bryńcach Zagórnych, zm. 27 maja 1940 w Sachsenhausen) – oficer Legionów Polskich, generał dywizji Wojska Polskiego i poseł na Sejm RP II kadencji. Kawaler Orderu Virtuti Militari. [Artykuł na Dzieje](#), [Strona na Wikipedii](#)

⁴ Bogumił Franciszek Ksawery Nowotny (ur. 3 lutego 1872 w Wieliczce, zm. 17 listopada 1960 w Castel Gandolfo) – oficer austro-węgierskiej i polskiej marynarki wojennej, pułkownik (komandor) Marynarki Wojennej i pierwszy jej dowódca. [Artykuł na Stulecie MW](#), [Strona na Wikipedii](#)

usankcjonował to generał Tadeusz Rozwadowski⁵. 28 listopada – w rocznicę bitwy pod Oliwą⁶ – rozkazem Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego utworzona została Marynarka Polska⁷. W Modlinie oficjalnie powstała Flotylla Rieczna, Ośrodek Zapasowy Marynarzy i Batalion Morski. 23 grudnia utworzono Polską Flotyllę Wiślaną, a w kwietniu 1919 roku Flotyllę Pińską⁸. Większość kadry tych związków pochodziła z zaboru rosyjskiego, część z austriackiego, a niewielka grupa z pruskiego. Brakowało praktycznie wszystkiego. Zrujnowane przez wojnę państwo miało ogromne problemy z zapewnieniem materialnych podstaw powstającym formacjom. Doprowadziło to nawet do buntu marynarzy w kwietniu 1919.

Okręty wojenne stojące w porcie w Pucku (1920-25). Pośrodku, zacumowany przy nabrzeżu, stoi okręt hydrograficzny ORP „Pomorzanin”, obok niego z prawej kanonierka ORP „Generał Haller”. W tle ORP „Komendant Piłsudski”. Źródło: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Stopniowo poradzano sobie ze wszystkimi problemami i jeszcze w 1919 roku polska flota śródlądowa wzięła czynny udział w walkach z bolszewikami. Piękne karty zapisała w tej wojnie Flotylla Pińska. Oficjalnie utworzono ją 19 kwietnia 1919 roku, kiedy to Jan Giedroyc za zgodą generała Antoniego Listowskiego utworzył z trzech motorówek („Lech”, „Lisowczyk”, „Lizdejko”) Piński wodny patrol rozpoznawczy. W połowie roku oddział ten walczył z bolszewikami pod Mostami Wolańskimi i pod Horodyszczem. 3 lipca motorówki patrolu przeprowadziły rajd rzeką Jasiołdą zakończony zdobyciem Horodyszczu. Na pamiątkę tych wydarzeń 3 lipca ogłoszono w II Rzeczypospolitej Świętem Flotylli Riecznej.

17 września 1919 pod Petrykowem doszło do pierwszego, zwycięskiego starcia polskich jednostek z bolszewickimi kanonierkami.

⁵ Tadeusz Samuel Szymon Jordan Rozwadowski herbu Trąby (ur. 20 maja 1866 w Babinie, zm. 18 października 1928 w Warszawie) – polski wojskowy, feldmarschalleutnant cesarskiej i królewskiej Armii, generał broni Wojska Polskiego, szef Sztabu Generalnego Wojska Polskiego w czasie bitwy warszawskiej 1920, Generalny Inspektor Jazdy i Generalny Inspektor Kawalerii Wojska Polskiego w latach 1921–1926, w maju 1926 roku dowódca legalnych sił rządowych odpierających pucz Józefa Piłsudskiego, konstruktor i wynalazca wojskowy. [Artykuł na Dzieje.pl](#), [Artykuł na Generałowie 2 RP](#), [Felieton na Polskie Radio](#), [Strona na Wikipedii](#)

⁶ Bitwa pod Oliwą – bitwa morska pomiędzy flotą polską a eskadrą okrętów szwedzkich, stoczona 28 listopada 1627 na redzie Gdańska. Nazwa „bitwa pod Oliwą” jest nazwą tradycyjnie przypisywaną tej bitwie. [Artykuł na Kroniki Dziejów](#), [Felieton na Polskie Radio](#), [Artykuł na Muzeum Historii Polski](#), [Strona na Wikipedii](#)

⁷ Rozkaz u utworzeniu Marynarki Polskiej – [Artykuł na Muzeum MW](#)

⁸ Flotylla Rieczna Marynarki Wojennej (do 17 października 1931: Flotylla Pińska) – polska flotylla rzeczna wchodząca w skład Marynarki Wojennej w okresie międzywojennym, stacjonująca w Pińsku na rzece Pinie. Flotylla operowała na tzw. morzu pińskim – w dorzeczu Prypeci z głównymi rzekami: Prypeć, Pina, Strumień. [Artykuł na Portal Militarny](#), [Artykuł na IPN](#), [Multimedia na IPN](#), [Strona na Wikipedii](#)

Flotylla Pińska dzielnie walczyła również w 1920 roku. Odznaczyła się przy zdobywaniu Mozyrza i w czasie ofensywy kijowskiej (bitwa pod Czernobyłem). Po wyzwoleniu Kijowa utworzono ze zdobycznych jednostek Flotyllę Kijowską. W czasie bolszewickiej kontrofensywy większość jednostek pływających zatopiły własne załogi. Flotyllę Pińską rozwiązano 2 sierpnia. Odtworzono ją z oddziału wydzielonego Flotylli Wiślanej 2 marca 1922 roku.

W 1920, po oficjalnym przyznaniu Polsce dostępu do morza przez Traktat Wersalski rozpoczęło się też formowanie floty pełnomorskiej. Miała ona początkowo tylko dwa małe porty w Helu i Pucku. 1 Maja 1920 roku w Stoczni Wojana w Gdańsku podniesiona została bandera na pierwszym polskim okręcie wojennym – okręcie hydrograficznym ORP

Okręt hydrograficzny ORP „Pomorzanin”.
Źródło: Narodowe Archiwum Cyfrowe

„Pomorzanin”⁹. Był on poniemieckim, płaskodennym parowcem. Ponieważ Niemcy nie chcieli sprzedać jednostki polskiemu rządowym, formalnym nabywcą był kapitan marynarki Józef Unrug¹⁰. Pierwszymi pełnomorskimi okrętami wojennymi były dwie porosyjskie kanonierki – „Generał Haller”¹¹ oraz „Komendant Piłsudski” – które weszły do służby pod koniec 1920 roku.

---

⁹ Okręt hydrograficzny – okręt specjalny służący do prowadzenia badań i pomiarów hydrograficznych, a także oceanograficznych i hydrologicznych akwenów. Wyniki tych badań służą tradycyjnie przede wszystkim do tworzenia map morskich i locji, wyznaczania torów wodnych i oznakowania płyczn oraz stawiania znaków nawigacyjnych, zarówno dla celów ruchu okrętów wojennych, jak i dla celów cywilnych. [Artykuł na Biuro Hydrograficzne MW](#), [Strona na Wikipedii](#), [Artykuł na Muzeum MW](#), [Strona ORP Pomorzanin na Wikipedii](#)

¹⁰ Józef Michał Hubert Unrug (ur. jako Joseph Michael Hubert von Unruh 7 października 1884 w Brandenburg an der Havel, zm. 28 lutego 1973 w Lailly-en-Val) – niemiecko-polski oficer marynarki niemieckiej, następnie polskiej, pochodzący z rodu Unrugów herbu własnego. Służył najpierw jako oficer w Kaiserliche Marine, gdzie podczas I wojny światowej był dowódcą okrętów podwodnych oraz flotylli podwodnej. Po wstąpieniu do odrodzonej polskiej Marynarki Wojennej, był pokładowym oficerem okrętów podwodnych. Od 1925 do 1939 był dowódcą Floty, a w czasie kampanii wrześniowej dowodził Obroną Wybrzeża. Zabrzany do niemieckiej niewoli, po wyzwoleniu, pod koniec II wojny światowej, zajmował stanowisko I zastępcy szefa Kierownictwa Marynarki Wojennej wcielonej pod dowództwo Admiralicji brytyjskiej. 21 września 2018 mianowany pośmiertnie na stopień admirała floty. [Artykuł na Historia DoRzeczy](#), [Artykuł na Dzieje.pl](#), [Artykuł na Nasza Historia](#), [Powrót admirała na IPN](#), [Felieton na Polskie Radio](#), [Strona na Wikipedii](#)

¹¹ ORP „Generał Haller” – polska kanonierka z okresu międzywojennego, należąca do typu Wodoriez. Zbudowana w Finlandii na zamówienie rosyjskiej carskiej marynarki wojennej. Nieukończony okręt został przejęty w 1917 roku przez Finów, a następnie w 1920 roku sprzedany polskiej marynarce wojennej. W polskiej flocie pełnił funkcję okrętu szkolnego; wziął udział w kampanii wrześniowej. Zatopiony 6 września 1939 roku w porcie w Helu w wyniku bombardowania samolotów niemieckich. [Artykuł na Do Broni](#), [Strona na Wikipedii](#)

W 1921 w wyniku podziału floty niemieckiej Polska otrzymała 6 torpedowców, którym nadano nazwy – „Góral”, „Kaszub”, „Kujawiak”, „Krakowiak”, „Mazur”¹² i „Ślązak”.

W tym samym roku zakupiono i wprowadzono do służby 4 ponemieckie trałowce – „Czajkę”¹³, „Jaskółkę”, „Mewę” i „Rybitwę”. Z tymi jednostkami polska Flota Wojenna działała przez całą dekadę. Poważna rozbudowa i wprowadzenie nowych okrętów nastąpiło w latach 30-tych.

Analiza tekstu

Oficjalna wersja tekstu „Hymnu do Bałtyku” ma 4 zwrotki i refren. Jest to ubrany w poetyckie obrazy bardzo konkretny manifest polskiej woli utrzymania dostępu do morza. Pierwsza zwrotka przypomina nam konkretny moment w historii – Polska po wieku zaborów odzyskuje niepodległość co symbolizuje „wolności słońce” wschodzące nad morzem. Łódź (okręt) płynąca z polską flagą „w świata dal” to polska Marynarka Wojenna stająca do walki za Rzeczpospolitą. Refren („I póki kropla”) to manifest absolutnej determinacji dla utrzymania polskiego dostępu do morza. Z drugiej strony możemy go też uznać za przypomnienie naszych walk o morską granicę („w twe wody szmaragdowe płynęła krew i nasze łzy”). Nie ma tutaj prostego odwołania się do konkretnych wydarzeń, jednak znając ówczesną polską narrację historyczną możemy wskazać to, co chciał przypomnieć autor – bitwę na Zalewie Wiślanym, polskie floty kaperskie, bitwę od Oliwą czy polskie misje morskie w czasie XIX- wiecznych powstań. Druga zwrotka („Strażnico naszych polskich granic”) ma bardzo prosty przekaz – polska flota będzie walczyć do końca bez względu na cenę, choćby Bałtyk miał zamienić się w krew. Jeżeli przyjdzie taki czas, to polscy marynarze będą bić się na śmierć. Jest to powiedziane wprost, bez żadnych poetyckich „zawijasów”. Trzeciej zwrotki nie można traktować dosłownie. Wezwanie do „płynięcia na krańce” świata oczywiście nie jest wezwaniem do globalnego podboju. Autor tekstu wiedział, że flota wojenna każdego państwa jest nie tylko jego obrońcą, ale też ambasadorem.

---

¹² ORP „Mazur” – polski torpedowiec typu V, a następnie szkolny okręt artyleryjski służący w latach 1922–1939; dawny niemiecki „V 105” z czasów I wojny światowej, jeden z pierwszych okrętów polskiej marynarki wojennej. Okręt został nabyty przez Marynarkę Wojenną z podziału okrętów Kaiserliche Marine po zakończeniu wojny. Służył jako okręt szkolny, na którym szkolili się artylerzyści. Zatopiony 1 września 1939 roku przez niemieckie lotnictwo. Po zakończeniu kampanii wrześniowej został złomowany. [Artykuł na 1939, Strona na Wikipedii](#)

¹³ ORP „Czajka” – polski trałowiec redowy niemieckiego typu FM z okresu międzywojennego, pierwszy z trzech okrętów o tej nazwie w Polskiej Marynarce Wojennej, dawny niemiecki FM 28. [Artykuł na Do Broni, Strona na Wikipedii](#)

ŚPIEWNIK NIEPODLEGŁOŚCI

Jednostki wojenne różnych flot często pływały z kurtuazyjnymi wizytami – nawet do odległych państw, również do tych, z którymi wcześniej walczyły. Polskie okręty w okresie międzywojennym wykonały wiele takich rejsów, także do państw, w których istniała polska emigracja („uchodziec brat”). Wszędzie tam przypominały miejscowym Polakom o Ojczyźnie ich przodków oraz o historii polskiej walki o niepodległość i polskiej gotowości do jej obrony wobec przyszłej agresji. Ostatni zwrotka jest obrazem symbolicznym – biały orzeł „chrzczący” fale Bałtyku własną krwią, to Polska broniąca ciężko wywalzonego dostępu do morza.

Opracował: Piotr Pacak

Projekt jest współfinansowany ze środków darowizny otrzymanej od
Fundacji LOTTO